

28.6.2017

EOAK/4032/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

HELSINGIN KAUPUNGIN KULOSAAREN TUKIKOTI

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde	Kulosaaren tukikoti Svinhufvudinkuja 3, 00570 Helsinki
Tarkastusajankohta	20.6.2017
Osallistujat EOAK:sta	Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa notaari Kaisu Lehtikangas
Osallistujat tarkastuskohteesta	Vastaava ohjaaja - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät apulaisoikeusasiamies Maija Saksinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen suorittamista tarkastuksista sosiaalihuollon laitoksiin.

Asunnottomien päihde- ja mielenterveyspotilaiden palvelukeskusten ja erilaisten tukikotien tarkastuksilla pyritään varmistamaan, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesta oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon sekä edistävät jokaisen oikeutta asuntoon.

Tarkastuksen jälkeen Kulosaaren tukikodista toimitettiin apulaisoikeusasiamiehelle seuraavat liitteet: järjestyssäännöt, yhden asukkaan palvelusuunnitelma ja vuokrasopimus sekä palotarkastuspöytäkirja.

TARKASTUSKOHTEESTA

Helsingin kaupungin verkkosivuilta ilmenee, että ”Kulosaaren tukikoti tarjoaa asumispalveluita asunnottomille nuorille aikuisille, naisille sekä miehille. Tukikodissa on 22 asuinpaikkaa. Henkilökuntaa on paikalla ympärivuorokauden. Sosiaalityöntekijä käy tukikodilla säännöllisesti viikoittain.

Tukikodin toiminnan tarkoituksena on

- Asukkaat kotoutumisen, kuntoutumisen, kouluttautumisen tai työssä käymisen sekä arkielämän hallinnan jälkeen kykenisivät omatoimiseen sekä itsenäisempään asumiseen.
- Tukikodin henkilökunta tukee asukkaita kaikissa arkielämän toiminnoissa.”

Vastaava ohjaaja kertoi, että Kulosaaren tukikoti tarjoaa kuntouttavaa asumispalvelua päihde- ja mielenterveysongelmallisille nuorille naisille ja miehille. Perusongelma on nuorten aikuisten

pitkään jatkunut asunnottomuus sekä mielenterveys- ja päihdeongelmat. Tukikodin toiminnasta vastaa Helsingin sosiaalitoimen sosiaali- ja terveystoimialan asumisen tuki, jonka SAS-ryhmä myös päättää sijoituksista.

Asukkaat tulevat tukikotiin joko suoraan kadulta, Hietaniemenkadun asunnottomille tarkoitusta palvelukeskuksesta, Auroran sairaalasta tai vankilasta. Osa asukkaista on ollut huostaanotettuina ja siirtynyt jälkihuollon päätyttyä tukikotiin. Koska monet asukkaista olivat tai olivat olleet pitkäaikaisia päihteiden käyttäjiä, heidän elämänhallintansa oli pääsääntöisesti hyvin heikkoa.

Tukikoti on kaksikerroksinen. Alakerrassa käytävät ovat hyvin kapeat ja sokkeloiset, yläkertaan johtavat vain jyrkät portaat. Yläkerrassa asuvat päihteitä edelleen käyttävät ja alakerrassa päihteettömyyteen pyrkivät nuoret. Jonoa on erityisesti päihdepuolelle, jonne jonotusaika on noin puoli vuotta. Päihteettömien puolelle jonoa on huomattavasti vähemmän. Ennen lopullista päätöstä nuori tutustuu tarjottuun paikkaan. Myös henkilökunnan arviota paikan sopivuudesta nuorelle kuullaan ennen lopullista päätöstä.

Päätöksenteon jälkeen nuori tekee määräaikaisen huoneenvuokralain mukaisen vuokrasopimuksen ja sitoutuu talon sääntöihin. Vuokran määrä on 359 euroa. Vuokran maksu ja eläminen hoituvat pääsääntöisesti asumis- ja toimeentulotuella. Vastaava ohjaaja kertoi, että toimeentulotuen siirto Kelalle oli vaikeuttanut ja viivästyttänyt nuorten tukien saantia, ja asumis- ja palvelujen sosiaalityöntekijällä oli ollut kova työ estää vuokratien kertymistä asukkaille.

Asunnot ovat 4–5 hengen soluja, joissa asukkaalla on oma 11 m²:n suuruinen peruskalustettu ja jääkaapilla varustettu lukittava asuinhuone. Omassa solussa on erillinen WC ja suihku sekä yhteiset keittiötilat, joihin oli hankittu tarvittavat keittiö- ja ruokailuvälineet. Myös sähkö sisältyi vuokraan.

Tukikodin henkilökunnan tehtävänä on paitsi päihteettömyyteen kannustaminen myös vierellä kulkeminen ja keskustelu kaikissa arkisissa asioissa. Tuetun asumisen lisäksi asiakkaalle haetaan tarvittavat hoitokontaktit ja sosiaaliset tuet. Nuorten kanssa käydään tarvittaessa virastoissa ja terveyskeskuksissa. Monille nuorille myös omasta hygieniasta, vaatetuksesta, ruuanlaitosta ja asuinhuoneen siisteydestä huolehtiminen on haastavaa, ja he tarvitsevat tähän henkilökunnan tukea.

ASUKKAAT

Asukkaat ovat helsinkiläisiä 18–30-vuotiaita asunnottomia nuoria, joista osalla on mielenterveysongelmia ja osalla päihdeongelmia, osalla on takanaan pitkä päihdetausta. Keski-ikä oli tarkastushetkellä noin 23 vuotta. Keskimääräinen asumisaika on noin 4 vuotta. Asukaspaikkoja on 22, ja ne olivat tarkastushetkellä kaikki käytössä. Asukkaista tarkastushetkellä oli 19 miestä ja kolme naista. Tarkastushetkellä asukkaista noin viidennes oli ulkomaalaistaustaisia. Heidän kanssaan ohjaajat keskustelevalt englanniksi ja palvelusuunnitelmanneuvotteluihin varataan tarvittaessa tulkki. Naiset asuivat samoissa soluissa miesten kanssa eikä tämä ollut osoittautunut ongelmalliseksi. Oman huoneen oven sai lukkoon. Solussa asuu 4–5 asukasta.

Asukkaiden tulee huolehtia oman huoneensa siivouksesta, pyykin pesusta ja ruuanlaitosta. Henkilökunta auttaa tarvittaessa. Solujen yhteistilat siivoaa siivoaja kerran viikossa. Tukikotiin ei saa tuoda päihteitä. Jos asukkaan tullessa sisään hänellä havaitaan olevan alkoholia, asukas vie itse päihteet pois talosta. Jos asukkaalta löytyy huumeita, poliisi kutsutaan paikalle takavarikoimaan huumeet.

Yläkerran asukkaat saavat käyttää päihteitä tukikodin ulkopuolella, ei kuitenkaan piha-alueella. Jos alakerran asukas tavataan päihtyneenä tukikodilla, asia otetaan esille ja hän saa huomautuksen. Kolmesta huomautuksesta seuraa varoitus. Jos käyttö jää päälle hoitoon ohjauksesta huolimatta, asukas siirretään mahdollisuuksien mukaan takaisin yläkertaan tai tarvittaessa Helsingin ostopalvelupaikkoihin, jotka toimivat asunto ensin -periaatteella ja joissa päihteiden käyttö on sallittua omassa huoneessa.

Asukkaat eivät saa tuoda lapsia tukikotiin, koska tukikodin henkilökunta ei voi vastata lasten turvallisuudesta. Asukkaat saavat tuoda sovitusti vieraita tukikotiin. Usein vierailut ovat onnistuneita, jolloin saunotaan ja vieras saa tarvittaessa patjan asukkaan huoneeseen. Vieraiden kassit otetaan sisään tullessa tarvittaessa talteen ja luovutetaan heille heidän lähtiessään. Jos vierailu on häiritsevää ja ohjaaja epäilee päihteiden käyttöä, vierailu keskeytetään joko henkilökunnan pyynnöstä tai kutsumalla vartijat tai poliisi apuun.

Asukkailla on mahdollisuus tienata 12 euron suuruista ahkeruusrahaa, jos he huolehtivat talonmiehen tehtävistä, pesulatyöstä tai saunan siivoamisesta. Jotkut sitoutuvat innokkaasti, mutta saattavat unohtaa asian, kun työ pitäisi tehdä.

Ohjaajat näkevät asukkaista, että päihteiden käyttö on vähentynyt, kun ruokailu alkaa kiinnostaa ja paino nousee, eikä asukasta tavata tukikodilla enää päihtyneenä, vaan entistä useammin selvin päin. Yhteisöllisyyttä kohotetaan viikonlopun brunssilla, joka valmistetaan yhdessä niiden asukkaisen kanssa, jotka ovat siihen halukkaita, sekä joka toinen viikko pidettävillä asukaskokouksilla.

Tarkastushetkellä alakerran asukkaista pari opiskeli ja yksi kävi kuntouttavassa työtoiminnassa. Alakerran asukkaista on viime vuosina valmistunut kaksi kokkia ja yksi sähköasentaja. Myös yläkerran asukkaista on yksi valmistunut ammattiin tänä keväänä. Vastaava ohjaaja kertoi esimerkin asukkaasta, joka tukikodissa raitistui, opiskeli itselleen ammatin ja työpaikan saatuaan muutti asumisen tuen pienasuntoon. Kaikille asukkaille ei kuitenkaan käy näin hyvin, vaan joskus tukikodin asukkaita myös kuolee päihteiden liikakäyttöön.

PALVELUT

Asukkaan tullessa tukikotiin hänelle tehdään palvelusuunnitelma, jossa kartoitetaan hänen voimavaransa, tuen tarpeensa ja asetetaan tavoitteita, joiden avulla asukkaan elämänhallinta parantuu. Palvelusuunnitelman laativat asukas, sosiaalityöntekijä ja ohjaaja. Palvelusuunnitelma tarkistetaan vähintään kaksi kertaa vuodessa, tarpeen mukaan useamminkin. Tarkastajat tutustuivat yhden asukkaan palvelusuunnitelmaan ja pitivät sitä hyvin laadittuna.

Asukkaat käyvät hoidoissa ja erilaisissa ryhmissä talon ulkopuolella. Henkilökunta antaa asukkaille neuvontaa ja ohjausta asumiseen ja muihin elämiseen liittyviin asioihin. Talon henkilökunta saattaa myös tarvittaessa asukkaita palveluihin. Terveystieteiden ja hammashoidon palvelut järjestetään terveyskeskuksessa tai asiakkaan sairastaessa hepatiittia tai HIV:iä kaupungin hammashoitolassa, jossa on valmius hoitaa näitä asukkaita.

Päihdekartoitus tehdään nuorisoasemalla tai päihdepalvelukeskuksissa, ja asukasta kannustetaan päihdepalveluihin joko varaamalla yhdessä hänelle aika ja muistuttamalla ajasta, tai saatamalla hänet sinne. Joskus NA-järjestön vapaaehtoiset ovat myös hakeneet nuoria tutustumaan NA-järjestön toimintaan. NA-järjestön toimintaan osallistuminen on asukkaille täysin vapaaehtoista.

Lääkkeet ja niiden säilytyksen asukkaat hoitavat itse, ellei lääkäri nimenomaan edellytä, että lääke otetaan ohjaajan nähdessä.

Vastaava ohjaaja oli tyytyväinen sosiaalityöntekijän kanssa tehtävään yhteistyöhön asiakkaiden asioissa. Asumisentuen sosiaalityöntekijä tuntee asukkaat hyvin ja käy paikan päällä viikoittain. Puhelimitse asioiden hoito on myös helppoa. Sen sijaan vastaava ohjaaja oli tyytymättömän ambulanssihenkilökunnan nihkeyteen tulla paikalle ja tutkia ja viedä sairastunut asukas sairaalaan. Ambulanssin kutsuessaan ohjaajat osasivat jo varautua siihen, että päihteidenkäyttäjien suhtaudutaan ennakkoluuloisesti. Asiat oli kuitenkin lopulta aina saatu keskustelemalla hoidettua.

Asukkaat lähtevät pääsääntöisesti aamulla kaupungille joko hakemaan vieroitushoitolääkkeitä tai muille omille asioilleen. Jotkut käyvät leipäjonoissa, jotkut kirjastoissa. Kuntosalikäynteihin on myös mahdollista saada toimeentulotukea.

Henkilökunta on myös pyrkinyt järjestämään erilaisia retkiä, joita asukkaat ovat joskus viikkopalaverissa toivoneet. Valitettavasti vaivalla järjestetyt retket eivät kuitenkaan aina onnistu, koska asukkaiden sitouttaminen pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta vaativiin asioihin on vaikeaa. Sen sijaan vapaamuotoiset makkaranpaistot ja tikkakisat suojaisalla takapihalla koovat asukkaita jonkin verran yhteen.

ASUKKAIDEN, HENKILÖSTÖN JA NAAPURUSTON TURVALLISUUDESTA HUOLEHTIMINEN

Vastaava ohjaaja vastaa paitsi Kulosaaren tukikodista myös Pakilan, Pukinmäen ja Pihlajamäen tukikodeista. (Kolme viimeksi mainittua paikkaa on tarkoitettu lähinnä eläkeikäisille, miespuolisille asunnottomille alkoholisteille.)

Vastaavan ohjaajan lisäksi Kulosaaren tukikodissa työskentelee kuusi ohjaajaa, joista neljä on miehiä ja kaksi naisia. Kaikilla ohjaajilla on lähihoitajan tai muu soveltuva koulutus ja kokemusta alalta. Ohjaajat työskentelevät kolmivuorotyössä siten, että aamuvuorossa on yksi ohjaaja, iltavuorossa 1-2 ohjaajaa ja yövuorossa yksi ohjaaja. Lautakuntaan on menossa yhden ohjaajan lisävakanssin saamista koskeva asia.

Vaikka työ on toisinaan vaarallista ja arvaamatonta (ohjaajien huoneen ikkunalasit ovat luodinkestävät ja ovi on panssariovi) työilmapiiri työpaikalla on vastaavan ohjaajan kertoman mukaan hyvä. Sairauspoissaolot ovat vain tavanomaisia flunssapoissaoloja eikä työhön uupumista ole viime vuosina esiintynyt. Kaikki työntekijät ovat olleet töissä jo useamman vuoden. Ovelia ja yleisissä tiloissa on taltioiva kameravalvonta ja henkilökunnalla on hälyttimet, jolla vartijat kutsutaan paikalle.

Asukkaiden keskinäiseen tai henkilökuntaan kohdistamaan väkivaltaan ja sillä uhkailuun on nollatoleranssi, ja se aiheuttaa vuokrasuhteen päättymisen. Viimevuosina tilanne on rauhoittunut, koska uusissa asukasvalinnoissa on oltu huolellisia ja arvioitu tarkemmin asiakkaan sopeutuminen tukikotiin ja sen sääntöihin.

Tämä on ilmennyt myös siten, että tukikodin asukkaat on hyväksytty nyt paremmin Kulosaareen, eikä näpistyksistä tai muusta häiriökäyttäytymisestä enää juurikaan tule ilmoituksia. Vastaava ohjaaja kuuluu virkamiestyöryhmään, johon kuuluvat myös mm. alueen koulujen rehtorit ja päiväkotien johtajat. Tämä parantaa tiedonkulkua ja mahdolliseen häiriöön voidaan välittömästi puuttua.

TARKASTUSHAVAINNOT

Kulosaaren tukikoti ei ole esteetön rakennus. Henkilöitä joilla on liikkumisen apuvälineitä, ei voida sijoittaa tukikotiin. Heille voidaan hankkia asuinpaikka muualta.

Tarkastetut yhteistilat tietokonehuoneineen, pyykinpesutiloineen, saunoineen ja solujen yhteistilat keittiöineen olivat tarkastushetkellä siistejä, hajuttomia ja asianmukaisia. Yhteydet tukikodista palveluihin olivat hyvät.

Tarkastuksella ei tavattu yhtään tukikodin asukasta, joiden kanssa tuetun asumisen laadusta olisi voitu keskustella tarkemmin, ei myöskään muita ohjaajia.

ARVIO

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin on perehdyttyään tarkastuspöytäkirjaan arvioinut, että Kulosaaren tukikoti tarjoaa asianmukaista tukea ja asumisen ohjausta nuorille päihde- ja mielenterveysongelmallisille, joista osa myös pyrkii päihteettömään elämään ja itsenäiseen asumiseen.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Pirkko Äijälä-Roudasmaa
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri